

سۇئال

تىجارەت قىلغاندا قانداق تەۋەككۈل قىلىشنى بىلىشنى خالايمەن؟. بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلىي جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

مۇسۇلماننىڭ ئۆزىنىڭ ھەممە ھاجەتلىرىدە ئاللاھ تائالاغا تەۋەككۈل قىلىش ئۇ كىشىدىكى ئىماننىڭ ئالامىتىدۇر، بۇ رىزىق ھاسىل قىلىش يوللىرىدا ئاللاھقا تەۋەككۈل قىلىشتا ئالاھىدە تەكىتلىنىدۇ.

ئەبۇ ھاتىم ئىبنى ھىببان رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "ئەقىللىق كىشىگە ۋاجىپ بولىدىغىنى: رىزىق بېرىشكە كېپىل بولغان زاتقا تەۋەككۈل قىلىش، چۈنكى تەۋەككۈل قىلىش دېگەن ئىماننىڭ قۇرۇلمىسى، تەۋھىدنىڭ بىر تەرىپى، ئۇ پەقەرلىقنى يوق قىلىشقا، راھەتنى پەيدا قىلىشقا ئېلىپ بارىدىغان سەۋەبىدۇر، ھەر قانداق كىشى چىن دىلىدىن ئاللاھ تائالاغا تەۋەككۈل قىلىدىكەن، ھەتتا ئاللاھ تائالا ئۇ كىشىنىڭ نەزىرىدە قولىدىكى دەلىل - ئىسپاتتىنمۇ بەك كۈچلۈك بولىدىكەن، ئاللاھ تائالا ئۇ كىشىنى كىشىلەرگە قويۇپ قويمايدۇ، ئۇ كىشىگە ئويلىمىغان تەرەپتىن رىزىق بېرىدۇ.

مەنسۇر ئىبنى مۇھەممەد كۇرەيزىي مەندىن شۇنى ئۆتۈنۈپ سورىدى: ھەممە ھاجىتىڭنىڭ ئادا بولىشىنى ئىرادە قىلساڭ رەھمان تائالاغا تەۋەككۈل قىلغىن، ھەقىقەتەن ئەرشىنىڭ ساھىبى بولغان ئاللاھ بەندىسىنىڭ بىر ئىشىنى ئادا قىلماقچى بولسا بۇنىڭغا قادىردۇر، بۇنىڭدا بەندە ئۈچۈن تاللاش يوق، ھەقىقەتەن ئىنسان قۇرۇق خىيال - ئارزۇلار بىلەن ھالاك بولىدۇ، ھەزەر قىلغان تەرەپتىن ئاللاھنىڭ ئىزنى بىلەن نىجات تاپىدۇ. ["رەۋزەتۇل ئۇقەلا ۋە نۇزھەتۇل پۇزەلا" 153-154-بەتلەر].

ئەمما تىجارەتتە تەۋەككۈل قىلىشنىڭ قانداقلىقى توغرىسىدا، ئىنساننىڭ تۆۋەندىكى ئىشلارغا دىققەت قىلىشى كېرەك بولىدۇ:

1- ئاللاھ تائالانىڭ مەخلۇقاتلىرى ئارىسىدا ئۇلارنىڭ رىزىقىنى ئەزەلىدە تەقدىر قىلىۋەتكەنلىكىگە چىن دىلىدىن ئېتىقاد قىلىشى كېرەك.

ئەبۇ ھاتىم ئىبنى ھىببان رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "ئەقىللىق كىشى رىزىق ئېشىنىڭ پۈتۈلۈپ بولغانلىقى، ئۇنىڭغا ھەممىنى تولۇقلاپ بەرگۈچى بۈيۈك ئاللاھنىڭ ئىگە بولغانلىقى، بەندىسىنىڭ ئۇنىڭغا ھاجىتى چۈشكەندە ئۇلارغا ئۇنى تولۇقلاپ

بېرىدىغانلىقى، بۇنىڭ ئۈچۈن تېرىشچانلىق قىلىش بولسا ئاللاھ بېرىدىغان نەرسىگە ئېرىشىش ئۈچۈن بولىدىغانلىقىنى بىلىدۇ، ئۇ كىشى ئويلىمىغان تەرەپتىن ئاللاھ رىزىق بېرىدۇ. ["رەۋزەتۇل ئۇقەلا ۋە نۇزھەتۇل پۇزەلا" 155-بەت].

2-رىزىقنى ھاسىل قىلىشتا ئۆزى بىلەن ئاللاھنىڭ غەيرىدىكى ئالاقىنى ئۈزىدۇ.

ئەبۇ ھاتىم ئىبنى ھىببان رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "تەۋەككۈل دېگەن: قەلبىنى خالايقىلار بىلەن بولغان ئالاقىدىن ئۈزۈپ، ئۇنى ئەھۋاللارنى ئۈرۈگۈچى زاتقا يالۋۇرۇشقا يۈزلەندۈرۈشتۇر، بەزى ۋاقىتتا ئىنسان دۇنيا ئىشلىرىدا قىيىنچىلىقتا بولىدۇ، ئاللاھ تائالاغا تەۋەككۈل قىلىشتا سەمىمى بولىدۇ، ئۇ كىشىنىڭ نەزىرىدە دۇنيانىڭ بولمىسى بىلەن بولماسلىقى ئوخشاش بولۇپ، ئۇ ئىككىسىنىڭ ئارىسىدا پەرق يوق، تاپقاندا شۈكۈر ئېيتىدۇ، تاپالمىغاندا رازى بولىدۇ، بەزى ۋاقىتتا ئىنسان ئامال چارىلەرنى قىلىپمۇ دۇنيادىن بىر نەرسىگە ئىگە بولالمايدۇ، ئۇ ئاللاھقا تەۋەككۈل قىلمايدۇ، بىر نەرسىنىڭ تېپىلىشى يوقلۇقتىن بەكرام ياخشى كۆرەلگۈچى بولىدۇ، يوق ھالىتىگە رازى بولمايدۇ، تېپىلغان ۋاقىتتا شۈكۈر قىلمايدۇ." ["رەۋزەتۇل ئۇقەلا ۋە نۇزھەتۇل پۇزەلا" 156-بەت].

3: رىزىق تەلەپ قىلغۇچىنىڭ قەلبى سەۋەپلەرنى قىلىش ۋە رىزىق تەلەپ قىلىشتا تېرىشچانلىق قىلىش بىلەن بىرگە رەببى بولغان ئاللاھقا تايانغان بولىدۇ.

تەۋەككۈلنىڭ سەۋەپلەرنى قىلىش بىلەن بولىدىغانلىقىنىڭ دەلىلى: ئەبى تەمىمىل جەيشانى مەن ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىكەن: «ئەگەر سىلەر ئاللاھ تائالاغا ھەقىقى تەۋەككۈل قىلساڭلار، ئاللاھ تائالا قۇشلارغا رىزىق بەرگەندەك ئەلۋەتتە سىلەرگىمۇ رىزىق بېرەتتى، قۇشلار ئەتتىگەندە ئۇۋىسىدىن ئاچ قورساق چېقىپ كەچتە قورسىقى توق ھالەتتە قايتىپ كېلىدۇ». [تىرمىزى رىۋايىتى 2344-ھەدىس. ئىبنى ماجە رىۋايىتى 4264-ھەدىس. شەيخ ئەلبانى سەھىھ دەپ "تىرمىزىنىڭ سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا كەلتۈرگەن].

ئىبنى كەسىر رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "رىزىق تەلەپ قىلىش ئۈچۈن تېرىشچانلىق قىلىش دېگەن ئاللاھقا تەۋەككۈل قىلىشقا زىت كەلمەيدۇ، چۈنكى ھەدىستە: «ئەگەر سىلەر ئاللاھ تائالاغا ھەقىقى تەۋەككۈل قىلساڭلار...» دەپ قۇشلارنىڭ ئاللاھ تائالاغا تەۋەككۈل قىلىش بىلەن بىرگە ئەتتىگەندە چېقىپ كەچتە قايتىدىغانلىقىنى زىكر قىلدى. ئاللاھ تائالا رىزىقنى تەييار قىلىپ بەرگۈچى، ئۇنىڭ يوللىرىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگۈچى ۋە رىزىق تېپىشقا سەرپ بولغۇچىدۇر." ["تەپسىر ئىبنى كەسىر" 8-توم 179-بەت].

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "بەندىنىڭ قەلبى سەۋەپلەردىن بۇلغان بىرەر سەۋەپكە ئەمەس بەلكى ئاللاھ تائالاغا تايانغان بولمىسى كېرەك، ئاللاھ تائالا ئۇ بەندە ئۈچۈن دۇنيا-ئاخىرەت ئىشلىرىغا پايدىلىق بولغان سەۋەپلەرنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگۈچىدۇر." ["پەتىۋالار مەجمۇئەسى" 8-توم، 427-بەت].

شەيخ ئابدۇل ئەزىز ئىبنى باز رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "تەۋەككۈل ئىككى ئىشنى جۇغلايدۇ: ئىككىسىنىڭ بىرى: ئاللاھ تائالاغا تايىنىش ۋە ئاللاھ تائالانىڭ سەۋەپلەرنى تەييار قىلىپ بېرىدىغانلىقىغا ئىشىنىش، ئاللاھنىڭ تەقدىرىنىڭ ئىجرا بولىدىغىنى، ھەقىقەتەن ئاللاھ تائالا ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى تەقدىر قىلغۇچى، ھېسابلاپ قويغۇچى ۋە پۈتۈپ قويغۇچىدۇر.

ئىككىنچىسى: سەۋەپلەرنى قىلىش، ئاللاھ تائالاغا تەۋەككۈل قىلىش سەۋەبىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ، بەلكى تەۋەككۈل سەۋەپ قىلىش بىلەن بىرگە ئاللاھقا تايىنىشنىڭ ئارىسىنى جۇغلايدۇ، كىمكى ئۇنى بىكار قىلىۋېتىدىكەن، شەرئەتكە ۋە ئەقىلگە خىلاپلىق قىلغان بولىدۇ. [شەيخ ئىبنى باش پەتىۋالىرى "4-توم 427-بەت].

ئىككى ئىمامنىڭ سۆزىنىڭ تامامىنى ۋە بۇ مەسىلە توغرىسىدىكى تەپسىلاتقا نەزەر سېلىش ئۈچۈن 118262-نومۇرلۇق سوئالنىڭ جاۋابىغا قارالسۇن.

4: ئاللاھ تائالاغا ياخشى قاراشتا بولۇش، دۇئا قىلىش بىلەن ئاللاھقا يالۋۇرۇش، سوراش ۋە تەلەپ قىلىش ئۈچۈن تېرىشچانلىق قىلىش كېرەك.

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "رىزىق ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلگۈچىنىڭ ئاللاھ تائالاغا ئىلتىجا قىلىپ دۇئا قىلىشى تەلەپ قىلىنىدۇ. پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ئاللاھ تائالادىن بايان قىلىنغان ھەدىس قۇدىسىدا مۇنداق كەلگەن: «ئى بەندىلىرىم! سىلەردىن مەن يېمەك بەرگەندىن باشقا ھەممىڭلار ئاچ، مەندىن يېمەك تەلەپ قىلىڭلار، مەن سىلەرگە يېمەك بېرىمەن، ئى بەندىلىرىم! سىلەردىن مەن كىيىم بەرگەندىن باشقا ھەممىڭلار يالنىڭاچ، مەندىن كىيىم تەلەپ قىلىڭلار مەن سىلەرگە كىيىم بېرىمەن..» [مۇسلىم رىۋايىتى].

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە رەھىمەھۇللاھنىڭ 21575-نومۇرلۇق سوئالنىڭ جاۋابىدىكى كۈچلۈك سۆزىگە قارالسۇن.

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.